DOI: 10.11649/sfps.2326

Citation:

Мамич, М. В., & Шевченко-Бітенська, О. В. (2021). Семантична структура терміна «дитина» в законодавчих текстах і професійна компетентність студентів-правників: Асоціативно-семантичний аспект. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 56, Article 2326. <https://doi.org/10.11649/sfps.2326>

Mamych, M. V., & Shevchenko-Bitenss'ka, O. V. (2021). Semantyczna struktura terminu "dytyna" w zakonodawczykh tekstakh i profesiina kompetentnist' studentiv-pravnykiv: Asotsiatyvno-semantychnyi aspekt. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 56, Article 2326. <https://doi.org/10.11649/sfps.2326>

Мирослава Володимирівна Мамич
(Національний університет
«Одеська юридична академія», Одеса)

Олена Валентинівна Шевченко-Бітенська
(Національний університет
«Одеська юридична академія», Одеса)

Семантична структура терміна «дитина» в законодавчих текстах і професійна компетентність студентів-правників: асоціативно-семантичний аспект

Юридична лінгвістика набуває розвитку в кількох теоретичних і практичних аспектах, які можна представити як номінативний (вимоги до називання правових реалій і понять), гносеологічний (окреслення понять у галузі права як знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом), аксіологічний (окреслення засобів та способів правової та морально-етичної оцінки), комунікативний та естетичний (риторика

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2021.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

професійного усного та писемного спілкування, мовностилістичні засади створення юридичних текстів). При цьому сам юридичний текст реалізує свій регульовально-волюнтативний (визначення способів впливу на правосвідомість суб'єктів), культуруноосний (вивчення історії мови права і втілюваної в ній правової культури) (Артикуца, 2004; Косбек, 2006, 2008а, 2008b; Marino та ін., 2018) аспекти. Також, як показує практичний досвід, результати проведеного дослідження мають лінгводидактичний потенціал, пов'язаний із виробленням професійних компетентностей у майбутніх правників.

Набувають актуальності дослідження психолінгвістичних аспектів законотворчої та правової сфер діяльності суспільства, зокрема впливу юридичної інформації на мовну й правову свідомість соціуму (Нестеренко, 2012). За нашими спостереженнями, найбільше увага лінгвістів прикута до проблеми текстової реалізації різних мовних актів у правовому дискурсі (Зайцева & Лапко, 2018; Fairclough, 1989; Viehweg, 1993), зокрема мінімалізму семантичної реалізації в юридичному дискурсі, потрактуванню тієї чи іншої семантики одиниць правового тексту як реалізації «буквального смислу» (Borg, 2006; Skoczeń, 2016). Із зазначеним аспектом пов'язаний і такий: прояви семантичної неконкретності в юридичному тексті (Неустроев, 2018; Azuelos-Atias, 2010; Culver, 2004) та способи її встановлення за допомогою автоматичних систем розпізнавання юридичного знання в тексті (Wyner & Peters, 2010), опрацювання дискусійних питань перекладу відповідних текстів (Alontseva & Ermoshin, 2018; Cao, 2007).

Не втрачають в Україні актуальності питання дослідження юридичної термінології (Артикуца, 2004), укладання галузевих словників, вироблення методології лінгвістичної експертизи (Ажнюк, 2016).

В американській і європейській лінгвістиці впродовж останнього десятиліття спостерігаємо увагу до проблем прагматичного наповнення висловлення в юридичній і законотворчій сферах (Azuelos-Atias, 2018; Marmor, 2008), до компаративних аспектів мови права (Cruz, 1999; Mattila, 2006).

Отже, юридична лінгвістика інтенсивно розвивається, до проблем усної та писемної мови права в синхронії та діяхронії прикута увага багатьох дослідників.

У колі зазначених надважливих проблем гносеологічний та комунікативний аспекти розвитку юридичної лінгвістики є найменш опрацьованими. Утім, вважаємо, що їх аналіз украй важливий саме для навчання, підготовки майбутніх спеціалістів. Названі напрямки мали би посісти важливе місце як основа формування професійної компетентності студентів-правників, як

база тестування рівня оволодіння суспільно-правовим досвідом. Стислий огляд праць у світовій лінгвістиці підтверджує наші припущення (Mudd & LaTrielle, 1988). Вони засвідчують, що давно науковці замислюються над питаннями пошуку методів і способів (джерел) ідентифікації рівнів професійної компетенції, зокрема у юристів (Cooper, 1991): первинні джерела (довідка з місця початкового навчання; якість ступеня; відвідування навчальних курсів; кількісно оцінюваний досвід; експертна оцінка); структурні складники (середовище, у якому працює юрист; оцінка ресурсів підвищення кваліфікації; облік скарг і под.); процесуальні джерела (факти, що свідчать про стратегію правової діяльності; ефективність юридичних послуг; вартість послуг; задоволеність клієнтів); вихідні джерела (досягнення адвоката щодо клієнта); задоволеність клієнта; таємний агент (анонімна перевірка, організована з боку журналістів). Як найбільш результативний та оптимальний вважають моніторинг компетентності – внутрішній та моніторинг сторонніх організацій. Допоки ці операції проводять невміло, неефективно, йде пошук шляхів оцінки професійності юристів. У цій справі важливо застосовувати міждисциплінарні підходи, як зауважив Джеремі Купер (Cooper, 1991).

Отже, наше дослідження орієнтоване на апробацію не соціологічних, журналістських, власне психологічних, а лінгвістичних методів, зокрема структурно-семантичного аналізу продукованих і нормативних текстів законів, з метою підвищення рівня професійних знань майбутніх юристів.

Зауважений теоретико-прикладний аспект вироблення підходів до вивчення рівня професійної компетенції правників може розвиватися і з застосуванням прийомів лінгвістичного аналізу юридичного тексту (чи системи взаємопов'язаних текстів), зокрема із використанням методу структурування / реконструкції семантики відповідного правового терміна.

Способи аналізу лексико-семантичних полів детально представлені у працях авторитетних європейських лінгвістів (Лисиченко, 1997; Katz & Fodor, 1963; Lyons, 1977; Michel, 1897), широко апробовані і в різних галузях української лінгвістики. Тому не потребують, з нашого погляду, спеціального пояснення.

Мета нашого дослідження – (1) визначити особливості семантичної структури терміна «дитина» в законодавчому тексті; (2) встановити тематичні зв'язки ключових синтаксичних номінацій дитини, що відбивають стереотипи мови права в досліджуваному дискурсі, встановити систему концептуальних реалізацій асоціативних пар «дитина і...» з метою вивчення адекватності сприймання юридичного тексту студентами-правниками; (3) зафіксувати компетентнісні якості студентів-правників, які засвоюють професійну інфор-

мацію із системи текстів законодавства про охорону дитинства і виявляють здатність диференціювати загальну та спеціалізовану інформацію про реальність, уміння і навички щодо оволодіння мовою спеціального призначення, зокрема до побудови висловлення відповідного змісту.

Реконструючи семантику терміна «дитина» за законодавчими текстами, спираємося на прийняті в лінгвістиці засади побудови такої структури з урахуванням ядерного та периферійного континуумів, що відображають загальноновживане і спеціалізоване значення, які зберігаються у внутрішній формі слова.

У роботі розглянуто й зіставлено тлумачення загальномовних лексикографічних джерел і пояснення до термінів у відповідних законодавчих актах. Застосовано методи контент-аналізу, прийом компонентного аналізу. Вони допомогли визначити субтеми текстів законів у сфері охорони дитинства, а також встановити семантичні мікрополя (далі – скорочено СМ), установити особливості мовних засобів представлення різних рівнів структури кожного із семантичних мікрополів (термін – термінологічна сполука, синтаксична номінація – речення). У результаті в статті представлена така семантична структура семантичного терміна «дитина»: ядерна синтаксична номінація (термін); кореферентні твердження, що розкривають її правовий зміст; висловлення, ширші асоціативно, семантично та граматично зв'язані із відповідним мікрополем.

Кожний із теоретичних і практичних висновків дослідження підтверджений результатами асоціативно-семантичного експерименту, у якому взяли участь 30 студентів-правників 3–4-го курсів Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, Україна). У цьому дослідженні під асоціативно-семантичним експериментом розуміємо опитування, проведені з метою отримання асоціацій ключового терміна «дитина», що співвіднесені зі змістом статей відповідного законодавства, із корелятами підтем законів про права дитини, із професійними кліше / дефініціями у сфері права. Крім того, запропонований метод орієнтований на лінгводидактичні завдання, пов'язані із формуванням професійної мови майбутніх юристів. Суть асоціативно-семантичного експерименту відображає такий порядок анкетування і конкретні дослідницькі завдання:

1-й етап для домашньої підготовчої роботи: 1. Прочитати тексти «Конвенції про права дитини», «Декларації прав дитини», Закону України «Про охорону дитинства», а також підготовленого правником конспекту чинних правових актів про права дітей. 2. Визначити ланцюжок ключо-

вих слів законодавства про охорону дитинства. 3. Скласти асоціативні (корелятивні) пари, які визначають основні підтеми законодавства про охорону дитинства, наприклад, «дитина і захист».

2-й етап для роботи в аудиторії: 1. Закінчити дефінітивні висловлення: *дитина – особа...; дитиною є кожна людська істота до...* 2. Встановити відповідності між наведеними у завданні категоріями дітей і ключовими підтемами законодавства про охорону дитинства. 3. Закінчити твердження: *дитина має право на...; дитині гарантується право на...; дитина вправі особисто...; захист прав дитини на...* 4. (робота з висловленнями) Вставити пропущені поняттєві означення до слова «життя», які об'єднані значенням «повноцінність, наповненість, самостійність». 5. Встановити не менше п'яти поняттєвих означень до словосполучення «розвиток дитини».

Отже, крім власне лінгвістичних методів дослідження законодавчих текстів у сфері охорони дитинства, застосовано психолінгвістичні: методику встановлення асоціативних пар (дозволила сформулювати семантичні мікрополя, підтвердити взаємозв'язок між семантичною мікрогрупою та ключовими номінаціями дітей за правовою ознакою), методику доповнення (дозволила встановити особливості механізму сприйняття тексту, мовленнєвої та когнітивної поведінки респондентів, тестувати стан засвоєння професійної інформації), методику закінчення речення (дозволила простежити стереотипні механізми синтаксичної організації мовлення та можливі варіанти мовних конструкцій, притаманних законодавчому дискурсу), методику прямого тлумачення слів (опис респондентом змісту і значення термінів).

Термін «дитина» в правових текстах актуалізований зокрема в законодавстві про права дітей та охорону дитинства. Дослідження спирається на інформацію, яку містять відповідні статті Конституції України, законів України «Про громадянство України», «Про охорону дитинства», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про освіту», частини Цивільного та Сімейного кодексів України, а також чинні міжнародні документи «Декларація прав дитини» (1959), «Конвенція про права дитини» (1989).

Наголошуємо на тому, що загальнономовне і спеціальне значення слова-терміна «дитина» не збігаються. Так, за *Словником української мови* в 11-ти томах *дитина* – «1. Маленька дівчинка або маленький хлопчик. 2. Син або дочка незалежно від їх віку» (Білодід, 1971, с. 287). Ряд лексико-семантичних кореляцій (*дитина* – *малолітній* – *неповнолітній* – *повнолітній*) виявляє, що сема 'вік' у понятті «дитина» визначена нечітко, адже повноліття, за

тим самим джерелом, – «Вік, після досягнення якого людина стає повноправним громадянином». Отже, вичерпну семантичну структуру терміна «дитина» можна встановити лише за допомогою додаткової інформації, яку містять відповідні законодавчі джерела, що регулюють групи прав і свобод людини. Зокрема особливо важливою для характеристики статусу малих за віком представників людства є група «права і свободи дітей». З нашого погляду, саме текстові парадигми правових регулятивів, що постають у відповідних фрагментах законодавчих текстів, де йдеться про «право на життя, свободу, особисту недоторканність, гідність тощо», де декларують основні напрями: «дитина і злочинність; дитяча праця та експлуатація дитини; дитина і війна; освіта і добробут дитини» (Шевченко-Бітенська, 2015, с. 14), є основою для моделювання семантичних мікрополів семантичної структури терміна «дитина» в законодавчих текстах України.

Орієнтацію саме на такі СМ підтверджує і контент-аналіз зазначених вище документів. Попередньо нами підраховано частотність ключових понять у двох найважливіших текстах законодавства про дитину, студентам-правникам запропоновано самим встановити такі ключові поняття (завдання 2 першого етапу). Нижче ці дані представлено:

Таблиця 1. Основні асоціативні (корелятивні) пари слова «дитина», які визначають підтеми законодавства про охорону дитинства

Ключове поняття	Частотність понять у джерелі Конвенція 1989	Частотність понять у джерелі Закон 2001	Результати асоціативно- семантичного експерименту
Право	46	46	22
Захист	28	56	17
Сім'я, сімейний	17	130	10
Розвиток дитини, особи	16	10	5
Охорона здоров'я, соціальна охорона	16	46	17
Увага	15		
Інтерес	10	21	4
Піклування	10	60	3
Благо	6		
Освіта			4

Ключове поняття	Частотність понять у джерелі Конвенція 1989	Частотність понять у джерелі Закон 2001	Результати асоціативно- семантичного експерименту
Праця, робота			2
Свобода			7
Недоторканність			4
Дискримінація			3
Рівність			2
Чесць			1
Гідність			1
Відповідальність			1
Толерантність			1

Запропоноване у таблиці узагальнення підтверджує і законодавчий контекст: більшість із наведених понять об'єднує одна зі статей: [...] *реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні* («Закон», 2001).

Після узагальнення результатів правової, лінгвістичної та асоціативно-семантичної оцінки відповідних текстів, які засвідчили і подібне, і відмінне у сприйманні правової інформації (зверніть увагу на розбіжність у переліках ключових понять), реконструюємо семантику терміна «дитина» за допомогою підтверджених студентами-правниками підструктур СМ. У дужках зазначаємо кількісні показники експериментального підтвердження (завдання 3 першого етапу):

Таблиця 2. Асоціації респондентів за моделлю відповіді «дитина і...»

Структура семантичного мікрополя	Синонімічні відповідники
«дитина і життя» (7)	життя (7)
«дитина і захист» (56)	захист (14), піклування (23), допомога (9), підтримка (3), турбота (5), безпека (1), догляд (1)
«дитина і здоров'я» (16)	медицина (16), здоров'я (16), інвалідність (16)
«дитина і родина» (26)	сім'я (26), батьки (14), майно, житло (6), забезпечення (5), сирітство (3), опіка, усиновлення (5), сирота (2)

Структура семантичного мікрополя	Синонімічні відповідники
«дитина і свобода» (10)	свобода (10)
«дитина і гідність» (11)	повага (1), гідність (1), громадянство (1), інтерес (4), свобода (2), недоторканність (2)
«дитина і розвиток» (13)	розвиток (1), освіта (1), виховання (3), розваги (2)
«дитина і праця» (15)	праця (15)
«дитина і благополуччя» (3)	благополуччя (3)
«дитина і злочинність» (19)	безпритульність (11), експлуатація (2), насильство (2), знущання (2), катування (2)
«дитина і війна» (5)	війна (3), біженство (2)

Результати експерименту показали, що відповідні спеціальні тексти можуть бути основою для формування таких СМ: «дитина і право» (16), «дитина і соціум / суспільство» (15), «дитина і закон» (10), «дитина і держава» (9), «дитина і дім» (4), «дитина і спілкування» (4), «дитина і відповідальність» (3), «дитина і релігія» (2), «дитина і друзі» (2), «дитина і культура» (2) тощо. Щоправда, жоден із респондентів не виділив корелятивну пару «дитина і нація», утім міжнародне законодавство наголошує на такому правовому статусі дитини: *дитині, яка належить до таких меншостей чи корінного населення* (Конвенція, 1989).

Зокрема, аналіз міжнародно-правових актів щодо формулювання терміна «дитина» виявив, що в Женевській декларації прав дитини 1924 р. покладено початок, а в Конвенції ООН про права дитини 1989 р. закріплено, що вік 18 років є найбільш прийнятним для визначення моменту, з якого припиняється особливий міжнародно-правовий захист дитини: *дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше* (Конвенція, 1989). Це узгоджено із законами України, де зазначено: *Дитина – особа віком до 18 років* («Закон», 2001). Виділений семантичний нюанс засвоїли і відтворили в анкеті усі 30 студентів-правників, які брали участь в асоціативному експерименті. Сема 'вік' пов'язує терміни *дитина*, *малолітній* (до 14 років), *дитина*, *неповнолітній* (від 14 до 18 років) та *особа, що не досягла 18 років* у Цивільному та Сімейному законодавстві України. Важливе і таке уточнення, що друга Декларація прав дитини, яка була прийнята 20 листопада 1959 р. Резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН, містить у Преамбулі лише натяк на

визначення терміна «дитина», а саме: «дитина [...] потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження» (Декларація, 1959).

Зміст українського та ратифікованого Україною законодавства у сфері охорони дитинства уможливорює визначення ядерних синтаксичних номінацій дитини відповідно до її правового статусу, розподілених у відповідних СМ: «дитина і життя» (*дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах* («Закон», 2001)), «дитина і здоров'я» (*дитина з інвалідністю* («Закон», 2001); *неповноцінна в розумовому або фізичному відношенні дитина* (Конвенція, 1989); *діти, уражені ВІЛ-інфекцією; діти, хворі на інші невиліковні та тяжкі хвороби* («Закон», 2001)), «дитина і родина» (*дитина-сирота* («Закон», 2001), *діти, позбавлені батьківського піклування; діти, розлучені із сім'єю; підкинуті діти; діти, батьки яких невідомі; діти, від яких відмовились батьки; діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків; безпритульні діти* («Закон», 2001); *дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення* (Конвенція, 1989)), «дитина і війна» (*дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; дитина, яка отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася в полоні; дитина-біженець* («Закон», 2001); *діти, яких торкається збройний конфлікт* (Конвенція, 1989)), «дитина і свобода» (*дитина-біженець* («Закон», 2001); *позбавлена волі дитина* (Конвенція, 1989)), «дитина і гідність» (*дитина, яка потребує додаткового захисту; діти, які потребують тимчасового захисту; дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах* («Закон», 2001); *дитина, яка є жертвою катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки, покарання чи збройних конфліктів* (Конвенція, 1989)), «дитина і злочинність» *дитина, яка порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні* (Конвенція, 1989).

Ці 28 синтаксичних номінацій дитини із певним правовим статусом запропоновано співвіднести з виділеними раніше СМ. Оскільки визначена студентами-правниками система СМ доволі строката, то в результаті ми не отримали чітких і переконливих зіставлень, бо кожна з відповідей містила по 2–4 відповідники чи то за моделлю «дитина і...», чи то однослівних асоціатів. Утім, частково цей експеримент вважаємо

вдалим, бо він підтвердив чіткість і стійкість семантичних асоціацій «дитина і родина» (89 асоціатів за моделями «дитина і сім'я» та 48 асоціатів за моделями «дитина і батьки»), «дитина і здоров'я» (21 асоціат зі складником *здоров'я*), «дитина і війна» (9 асоціатів зі складником *війна*), «дитина і свобода» (5 асоціатів зі складником *свобода*), «дитина і життя» (3 асоціати зі складником *життя*), «дитина і гідність» (1 асоціат зі складником *гідність*). Встановлено, що асоціати *допомога*, *захист*, *закон* також є наскрізними. В асоціативному ряду до СМ «дитина і родина» зафіксовано різноманіття оцінних номінацій – *самота*, *самотність* (7), *турбота* (7); *жорстокість*, *догляд*, *нещасливе дитинство*, *труднощі*, *біль*, *стрес*, *переживання*, *благо*. Це, з нашого погляду, засвідчує, що тема охорони дитинства пов'язана з переживаннями щодо правових статусів дітей, які позбавлені нормальних умов життя.

Пропонуємо у реконструкції семантики терміна «дитина» в законодавчих текстах про охорону дитинства враховувати ще одну особливість – зв'язок СМ із відповідними твердженнями зі стереотипною частиною «дитина має...», «дитина має право...», «право дитини на...», «дитині гарантується право на...», «дитина вправі...», «захист прав дитини на ...». Ці офіційно-ділові кліше розгортаються у кожному СМ, набуваючи конкретного змісту відповідно до мікротеми.

Так, ядреними у СМ «**дитина і життя**» є кореферентне твердження, що *дитина має право на життя* («Закон», 2001; Конвенція, 1989). Воно розгортається у складніші, ширші структури, входячи в них (*дитина має право на рівень життя, достатній для її розвитку* («Закон», 2001)). Такі висловлення визначають, крім цінності життя як такого, його рівень та умови (*Батько (-ки) або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення умов життя, необхідних для розвитку дитини* (Конвенція, 1989)), повноцінність, наповненість (*охорона дитинства – система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав* («Закон», 2001), *має вести повноцінне і достойне життя* (Конвенція, 1989)). Поєднуючи поняття «життя дитини» з розвитком, правові акти фіксують як ідеал *самостійне життя* (*дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності і солідарності* (Конвенція, 1989), *свідоме життя* (*підготовку дитини до*

свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами («Закон», 2001). Стереотипність виділених поняттєвих означень до ключового слова «життя» учасники експерименту підтвердили так: «самостійне» – 25 учасників, «повноцінне» – 24 учасники, «достойне» – 2 учасники, стали ознаку «свідоме» не відтворив жоден із учасників експерименту.

Система ядерних тверджень СМ **«дитина і захист (охорона, піклування)»** формулює стратегію держави як такої: охорона дитинства – система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав («Закон», 2001). Зміст законодавчих текстів засвідчує, що відповідні конкретні завдання держави пов'язані із забезпеченням фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні («Закон», 2001). Аналізовані тексти диференціюють правовий і соціальний захист дітей як обстоювання їхніх інтересів. Як кореферентні у структурі зазначеного СМ можна кваліфікувати твердження на зразок: Дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист (Декларація, 1959), забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання (Декларація, 1959), захистити дітей від незаконного зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами (Конвенція, 1989), Захист дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф («Закон», 2001) тощо.

Твердження *Дитина має право на здорове зростання і розвиток* (Декларація, 1959) є ядерним для СМ **«дитина і здоров'я»**. З ним в асоціативно-семантичних зв'язках перебувають відповідні словосполучення (охорона здоров'я, відновлення здоров'я, спеціальний догляд, медичне обслуговування, медична допомога, спеціальний режим, здоров'я і харчування дітей (Конвенція, 1989)) і висловлення *право дитини на користування послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування* (Конвенція, 1989), *Дитина повинна мати право на належні харчування, житло, відпочинок і медичне обслуговування* (Конвенція, 1989).

В асоціативно-семантичному ореолі СМ **«дитина і гідність»** взаємодіють морально-етичні поняття *гідність та честь* (сприяють повазі до людської гідності дитини (Конвенція, 1989)), *совість, повага, свобода*

думки (поважають право дитини на свободу думки, совісті та релігії (Конвенція, 1989)) та ін. Ці постулати стосуються всіх дітей загалом. Це охоплюють відповідні твердження: *право дитини на соціально-психологічну адаптацію та активну життєдіяльність, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності* («Закон», 2001), *Дитина має право вільно висловлювати свої думки* (Конвенція, 1989) і под. Захищаючи позитивні моральні якості в дитині, юридично-правовий дискурс відзначає, що дитина – це особистість, отже: *Для забезпечення дітям можливості визначити себе як особистість в середовищі сім'ї або опікунів* («Закон», 2001); що кожна дитина – індивідуальність (*право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки* (Конвенція, 1989), *право на ім'я та громадянство* («Закон», 2001)).

У юридично-правовій практиці вагомим є смисловий зв'язок, встановлений між поняттями СМ **«дитина і родина»**. Відповідні тексти утверджують, що суспільство висуває вимоги до інституту батьківства – відповідальність батьків (*відповідальність, права і обов'язки батьків* (Конвенція, 1989), *забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини* (Конвенція, 1989); *Сім'я є природним середовищем для розвитку дитини і несе відповідальність за створення належних умов для цього* («Закон», 2001)). На них суспільство покладає завдання створити атмосферу щастя, любові, взаєморозуміння, взаємоповаги. Невипадково в законодавстві про охорону дитинства серед наведених вище базових понять і термінів правової сфери виокремлено ті, що стосуються родинного статусу дитини, а саме:

неповна сім'я – сім'я, що складається з матері або батька і дитини (дітей) («Закон», 2001),

багатодітна сім'я – сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей («Закон», 2001),

прийомна сім'я – сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей на виховання та спільне проживання («Закон», 2001),

дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, яка бере на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування («Закон», 2001),

контакт з дитиною – реалізація матір'ю, батьком, іншими членами сім'ї та родичами, у тому числі тими, з якими дитина не проживає, права на спілкування з дитиною, побачення зазначених осіб з дитиною («Закон», 2001).

Негативна аксіологія частини з наведених ядерних понять СМ «дитина і родина» спричинена практикою нехтування (чи неможливістю реалізації) одного з основних прав дитини – права на проживання в сім'ї разом з батьками («Закон», 2001).

З інтелектуальним, культурним та психічним, фізичним розвитком дитини, її освітніми потребами та запитамі відповідно до віку пов'язані ядерні юридичні поняття і кореферентні твердження, об'єднані у СМ «дитина і освіта» (**розвиток, виховання**): право дитини на освіту (Конвенція, 1989), дитина має право на освіту («Закон», 2001), Дитина має право на здобуття освіти, яка має бути безоплатною та обов'язковою, щонайменше на початкових рівнях (Декларація, 1959), Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей («Закон», 2001). Конкретним змістом наповнені стереотипні синтагми, що перебувають в асоціативно-семантичних зв'язках із СМ «дитина і освіта», а саме: здоровий фізичний і психічний розвиток дитини, соціальний розвиток дитини, розвиток власної суспільної активності, розвиток талантів, розумових і фізичних здібностей дитини (Конвенція, 1989), фізичний, психічний, соціальний, духовний та інтелектуальний розвиток дітей («Закон», 2001), нормальне виховання дитини («Закон», 2001), виховання поваги до прав людини; виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей країни; підготовка дитини до свідомого життя у вільному суспільстві (Конвенція, 1989). Стереотипність поняттєвих означень фізичний (15), всебічний (13), повноцінний (10), психічний (9), духовний (8), інтелектуальний / розумовий (8), здоровий (8), соціальний (7) до слова «розвиток» визначили 27 учасників асоціативно-семантичного експерименту.

Три асоціативно-семантичні відгалуження СМ «дитина і освіта» пов'язані з реалізацію права дитини на відпочинок та гру (пор. ядерні поняття та твердження цієї мікроструктури: право дитини на відпочинок і дозволя, право брати участь в іграх і розважальних заходах (Конвен-

ція, 1989), Дитині має бути забезпечена повна можливість відпочинку та ігор (Декларація, 1959)); на збереження і дотримання національно-етнічних традицій (важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту і гармонійного розвитку дитини (Конвенція, 1989)); на задоволення мовних потреб дитини, а саме: мовним потребам дитини, яка належить до якої-небудь групи меншостей або до корінного населення (Конвенція, 1989).

У СМ **«дитина і свобода»** акумульовані твердження, які гарантують за законом правовий (Всі діти на території України [...] мають рівні права і свободи («Закон», 2001), Право дитини на особисту свободу охороняється законом («Закон», 2001)), морально-етичний (Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності («Закон», 2001)) захист, а також відкритість інформації відповідно до вікових потреб малолітніх і неповнолітніх осіб: Кожна дитина має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів. Це право включає свободу розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію за допомогою творів мистецтва, літератури, засобів масової інформації, засобів зв'язку («Закон», 2001).

СМ «дитина і праця» представлене невеликою кількістю висловлень, адже питання про «форми дитячої праці» («Закон», 2001) постає лише в контексті застереження про те, що дитина може перебувати у складних життєвих обставинах (рабство, проституція, вербування тощо). Підготовка до життя та праці – це мета розвитку та виховання дитини, яка набуває трудового права з певного віку: Вік, з якого допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років («Закон», 2001).

Тексти і міжнародного, і українського законодавства містять таке ключове поняття, як «благо» (і похідне «благополуччя»). Відповідно у синтагматичній СМ **«дитина і благополуччя»** виділяємо синтаксичні номінації благополуччя дітей (Декларація, 1959), соціальне, духовне та моральне благополуччя дитини («Закон», 2001), твердження Дитина має користуватися благами соціального забезпечення (Декларація, 1959). Ці номінації засвідчують, що законодавчий дискурс у сфері охорони дитинства націлений на утвердження пріоритету життя дитини в умовах психоемоційного відчуття спокою, захищеності, опіки та щастя.

Таким чином, поєднання методики реконструкції семантичної структури терміна «дитина» в законодавчих текстах і асоціативно-се-

мантичного експерименту уможливило: 1) диференціацію загальної та спеціалізованої, професійної, інформації про реалію, що конкретизувало гносеологічний потенціал юридичного дискурсу у сфері охорони дитинства; 2) окреслення головних семантичних мікроструктур (на лексичному і синтаксичному рівнях) як стереотипів мови права у сфері законодавства про охорону дитинства: ядерних синтаксичних номінацій дитини із правовою семантикою, їхніх кореляцій із субтемами законодавства про охорону дитини із твердженнями, які відбивають змістові складники реалізації прав дитини в суспільстві; 3) проведення атестації умінь і навичок щодо оволодіння мовою спеціального призначення, одного із сегментів професійної компетентності у студентів-правників, і застосування компетентної асоціативної реакції студентів для підтвердження об'єктивності позиції дослідника-філолога; 4) проведення навчання студентів-юристів способом семантичного аналізу спеціалізованої лексики (визначення значення), стереотипних правових кліше, термінологічних дефініцій. На відміну від виключно аналітичного підходу лінгвіста, студенти-правники під час проведеного експерименту виявили емоційні реакції щодо потреб дитини і змісту субтем, вони показали залежність повноти пояснень від суспільного досвіду.

Висновки про повноту сприймання студентами-правниками юридичної інформації можуть бути скориговані, якщо залучити до асоціативно-семантичного експерименту більше студентів навчальних закладів системи підготовки юристів в Україні та країнах Європи. Подальші висновки можуть сприяти вдосконаленню професійної освіти у сфері права, а також удосконаленню методик атестації освітніх досягнень у студентів-правників. Запропонована методологія корисна для розвитку навичок асоціативно-семантичного аналізу професійного дискурсу студентами-юристами. З лінгвістичного ж боку, отримані результати допоможуть структурувати семантику відповідного терміна з урахуванням текстів національних законодавств.

Перспективу подальших психолінгвістичних розвідок у галузі юридичної лінгвістики зв'язуємо з поширенням методики моделювання / реконструкції семантики правового терміна та асоціативного експерименту за участі студентів-правників як знаряддя й способу правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом молодого покоління професіоналів.

Бібліографія

- Ажнюк, Б. (2016). Лінгвістична експертиза як науково-дослідний жанр. *Криміналістика і судова експертиза*, 2016(61), 550–558. http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2016_61_61
- Артикуца, Н. В. (2004). *Мова права і юридична термінологія*. Перун.
- Білодід, І. К. (Ed.). (1971). *Словник української мови: В 11 томах (Vol. 2)*. Наукова думка.
- Декларація прав дитини. Проголошена Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 листопада 1959 року. (1959). <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=331>
- Зайцева, М., & Лапко, І. (2018). Ознаки персуазивності та сугестії в юридичному дискурсі. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика. Серія: Філологія*, 23(2), 81–93.
- Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III. (2001). *Відомості Верховної Ради України*, 2001(30), ст. 142. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
- Конвенція про права дитини № 995_021. (1989, November 20). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
- Лисиченко, Л. А. (1997). *Лексико-семантична система української мови*. Харківський державний педагогічний університет.
- Нестеренко, К. В. (2012). Интерпретация юридических событий и фактов в текстах разных жанров. *Психолінгвістика: Збірник наукових праць*, 2012(9), 225–232.
- Неустроев, К. С. (2018). Феномен семантической неопределенности в юридическом тексте: Контекст, прагматика, интерпретация. *Балтийский гуманитарный журнал*, 7(1(22)), 112–116. <https://cyberleninka.ru/article/v/fenomen-semanticheskoy-neopredelennosti-v-yuridicheskom-tekste-kontekst-pragmatika-interpretatsiya>
- Шевченко-Бітенська, О. В. (2015). *Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства* [Doctoral dissertation, Національний університет «Одеська юридична академія»]. <http://hdl.handle.net/11300/2325>
- Alontseva, N., & Ermoshin, Y. (2018). Special aspects of working with the lexical level of legal discourse texts in the English and Russian languages. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, 9(2), 365–378. <https://doi.org/10.22363/2313-2299-2018-9-2-365-378>
- Azuelos-Atias, S. (2010). Semantically cued unspoken assumptions in the legal text. *Journal of Pragmatics*, 2010(42), 728–743. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.07.009>
- Azuelos-Atias, S. (2018). *The pragmatic turn in law: Inference and interpretation in legal discourse*: Janet Giltrow and Dieter Stein (eds.) (2017) [Review]. *The International Journal of Speech, Language and the Law*, 25(1), 109–118. <https://journals.equinoxpub.com/IJSL/article/view/36449/34943>
- Borg, E. (2006). *Minimal semantics*. Clarendon.
- Bréal, M. (1897). *Essai de sémantique: Science des significations*. Hachette.
- Cao, D. (2007). *Translating law*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853599552>
- Cooper, J. (1991). What is legal competence? *The Modern Law Review*, 1991(54), 112–121. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.1991.tb02639.x>

- Cruz, P. de. (1999). *Comparative law in a changing world*. Cavendish.
- Culver, K. C. (2004). Varieties of vagueness. *University of Toronto Law Journal*, 54(1), 109–127. <https://doi.org/10.1353/tlj.2004.0002>
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman Group UK Limited.
- Katz, J. J., & Fodor, J. A. (1963). The structure of a semantic theory. *Language*, 39(2), 170–210. <https://doi.org/10.2307/411200>
- Kocbek, A. (2006). Language and culture in international legal communication. *Managing Global Transitions*, 2006(4), 231–247.
- Kocbek, A. (2008a). The challenges of intercultural legal communication. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*, 2008(1), 54–71. https://emuni.si/wp-content/uploads/2019/02/1_053-071.pdf
- Kocbek, A. (2008b). The cultural embeddedness of legal texts. *Journal of Language & Translation*, 9(2), 49–70. <https://doi.org/10.22425/jul.2008.9.2.49>
- Lyons, J. (1977). *Semantics* (Vol. 2). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511620614>
- Marino, S., Biel, Ł., Bajčić, M., & Sosoni, V. (2018). *Language and law: The role of language and translation in EU competition law*. Springer-Verlag. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90905-9>
- Marmor, A. (2008). The pragmatics of legal language. *Ratio Juris*, 21(4), 423–452. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9337.2008.00400.x>
- Mattila, H. E. S. (2006). *Comparative legal linguistics* (C. Goddard, Trans.). Ashgate.
- Mudd, O. J., & LaTrielle, W. J. (1988). Professional competence: A study of new lawyers. *Montana Law Review*, 49(1), 11–39. <https://scholarship.law.umt.edu/mlr/vol49/iss1/5>
- Skoczniński, I. (2016). Minimal semantics and legal interpretation. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 29(3), 615–633. <https://doi.org/10.1007/s11196-015-9448-3>
- Viehweg, T. (1993). *Topics and law: A contribution to basic research in law* (W. Cole Durham, Trans.).
- Villa, V. (2012). Theory of legal interpretation and contextualism. *Revus*, 2012(18), 151–178. <https://doi.org/10.4000/revus.2337>
- Wyner, A., & Peters, W. (2010). Lexical semantics and expert legal knowledge towards the identification of legal case factors. In R. Winkels (Ed.), *JURIX 2010: The Twenty-Third Annual Conference on Legal Knowledge and Information Systems, Liverpool, UK, 16–17 December 2010* (pp. 127–136). IOS Press.

Bibliography (Transliteration)

- Alontseva, N., & Ermoshin, Y. (2018). Special aspects of working with the lexical level of legal discourse texts in the English and Russian languages. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, 9(2), 365–378. <https://doi.org/10.22363/2313-2299-2018-9-2-365-378>
- Artykutsa, N. (2004). *Mova prava i iurydychna terminolohiia*. Perun.

- Azhniuk, B. (2016). Linhvistychna ekspertyza iak naukovo-doslidnyi zhanr. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, 2016(61), 550–558. http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2016_61_61
- Azuelos-Atias, S. (2010). Semantically cued unspoken assumptions in the legal text. *Journal of Pragmatics*, 2010(42), 728–743. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.07.009>
- Azuelos-Atias, S. (2018). *The pragmatic turn in law: Inference and interpretation in legal discourse*. Janet Giltrow and Dieter Stein (eds.) (2017) [Review]. *The International Journal of Speech, Language and the Law*, 25(1), 109–118. <https://journals.equinoxpub.com/IJSL/L/article/view/36449/34943>
- Bilodid, I. K. (Ed.). (1971). *Slovnyk ukraïns'koï movy: V 11 tomakh* (Vol. 2). Naukova dumka.
- Borg, E. (2006). *Minimal semantics*. Clarendon.
- Bréal, M. (1897). *Essai de sémantique: Science des significations*. Hachette.
- Cao, D. (2007). *Translating law*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853599552>
- Cooper, J. (1991). What is legal competence? *The Modern Law Review*, 1991(54), 112–121. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.1991.tb02639.x>
- Cruz, P. de. (1999). *Comparative law in a changing world*. Cavendish.
- Culver, K. C. (2004). Varieties of vagueness. *University of Toronto Law Journal*, 54(1), 109–127. <https://doi.org/10.1353/tlj.2004.0002>
- Deklaratsiia prav dytyny. Proholoshena Heneral'noi Asambleiei Orhanizatsii Ob'iednanykh Natsii 20 lystopada 1959 roku.* (1959). <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=331>
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman Group UK Limited.
- Katz, J. J., & Fodor, J. A. (1963). The structure of a semantic theory. *Language*, 39(2), 170–210. <https://doi.org/10.2307/411200>
- Kocbek, A. (2006). Language and culture in international legal communication. *Managing Global Transitions*, 2006(4), 231–247.
- Kocbek, A. (2008a). The challenges of intercultural legal communication. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*, 2008(1), 54–71. https://emuni.si/wp-content/uploads/2019/02/1_053-071.pdf
- Kocbek, A. (2008b). The cultural embeddedness of legal texts. *Journal of Language & Translation*, 9(2), 49–70. <https://doi.org/10.22425/jul.2008.9.2.49>
- Konventsiiia pro prava dytyny № 995_021.* (1989, November 20). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
- Lyons, J. (1977). *Semantics* (Vol. 2). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511620614>
- Lysychenko, L. (1997). *Leksyko-semantychna systema ukraïns'koï movy*. Kharkivs'kyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet.
- Marino, S., Biel, L., Bajčić, M., & Sosoni, V. (2018). *Language and law: The role of language and translation in EU competition law*. Springer-Verlag. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90905-9>
- Marmor, A. (2008). The pragmatics of legal language. *Ratio Juris*, 21(4), 423–452. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9337.2008.00400.x>
- Mattila, H. E. S. (2006). *Comparative legal linguistics* (C. Goddard, Trans.). Ashgate.

- Mudd, O. J., & La [LaTrielle] Trielle, W. J. (1988). Professional competence: A study of new lawyers. *Montana Law Review*, 49(1), 11–39. <https://scholarship.law.umt.edu/mlr/vol49/iss1/5>
- Nesterenko, K. (2012). Interpretatsiia iuridicheskikh sobytii i faktor v tekstakh raznykh zhanrov. *Psykholinhvistyka: Zbirnyk naukovykh prats'*, 2010(9), 225–232.
- Neustroev, K. (2018). Fenomen semanticheskoi neopredelennosti v iuridicheskom tekste: Kontekst, pragmatika, interpretatsiia. *Baltiiskii gumanitarnyi zhurnal*, 7(1(22)), 112–116. <https://cyberleninka.ru/article/v/fenomen-semanticheskoy-neopredelennosti-v-yuridicheskom-tekste-kontekst-pragmatika-interpretatsiya>.
- Shevchenko-Bitens'ka, O. (2015). Pravovi mekhanizmy Rady IEvropy u sferi zakhystu ditei vid nasyl'stva [Doctoral dissertation, Natsional'nyi universytet "Odes'ka iurydychna akademiia"]. <http://hdl.handle.net/11300/2325>
- Skoczeń, I. (2016). Minimal semantics and legal interpretation. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 29(3), 615–633. <https://doi.org/10.1007/s11196-015-9448-3>
- Viehweg, T. (1993). *Topics and law: A contribution to basic research in law* (W. Cole Durham, Trans.). Peter Lang.
- Wyner, A., & Peters, W. (2010). Lexical semantics and expert legal knowledge towards the identification of legal case factors. In R. Winkels (Ed.), *JURIX 2010: The Twenty-Third Annual Conference on Legal Knowledge and Information Systems, Liverpool, UK, 16–17 December 2010* (pp. 127–136). IOS Press.
- Zaitseva, M., & Lapko, I. (2018). Oznaky persuazyvnosti ta suhestii v iurydychnomu dyskursi. *Psycholinguistics. Psykholinhvistyka. Psikholingvistika. Seriiia: Filolohiia*, 23(2), 81–93.
- Zakon Ukraïny "Pro okhoronu dytynstva", № 2402-III (2001). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukraïny*, 2001(30), st. 142. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

Semantic Structure of the Term “Child” in Legislative Texts and Professional Competence of Law Students: Associative-Semantic Aspect

Summary

This article presents the principles of reconstruction of the semantic structure of the concepts of legal discourse and the methodology of evaluation of the results by involving a professionally oriented audience. The procedure was applied on the example of semantic structuring of the term “child” according

to texts of international and Ukrainian legislation in the field of child protection. The article concretises and deepens the idea of the conceptual meaning of the term “child”, which combines common language (non-professional) and professionally oriented idea about reality. The associative-semantic experiment held for the purposes of the study set three areas of work: (1) checking the level of students’ knowledge of provisions on the rights of the child; (2) checking the knowledge of key legal terms in this domain and the ability to use them in legal proceedings; (3) teaching students to differentiate correctly between legal and general vocabulary in a given field. It was also established that the semantic structure of the term “child” in legislative texts is determined by associative subcomponents – semantic microfields “child and life”, “child and protection”, “child and health”, “child and family”, “child and freedom”, “child and dignity”, “child and development”, “child and work”, “child and well-being”, “child and crime”, “child and war”, the verbalisers of which are syntactic nominations of the child and the corresponding stereotypical statements that mean a right of the child.

Struktura semantyczna terminu „dziecko” w tekstach prawnych a kompetencje zawodowe studentów prawa: Aspekt asocjacyjno-semantyczny

Streszczenie

Niniejszy artykuł przedstawia zasady rekonstrukcji struktury semantycznej pojęć dyskursu prawniczego oraz metodologię oceny jej wyników przy udziale odbiorców ukierunkowanych zawodowo. Procedurę zastosowano na przykładzie struktury semantycznej terminu „dziecko” zgodnie z tekstami ustawodawstwa międzynarodowego i ukraińskiego w zakresie ochrony dziecka. Artykuł konkretyzuje i pogłębia koncepcję pojęciowego znaczenia terminu „dziecko”, który łączy w sobie potoczne i zorientowane zawodowo wyobrażenie o rzeczywistości. Przeprowadzony na potrzeby badania eksperyment asocjacyjno-semantyczny wyznaczył trzy kierunki pracy: (1) sprawdzenie poziomu znajomości przez studentów przepisów dotyczących praw dziecka; (2) sprawdzenie obeznania

z kluczowymi terminami prawnymi w tym zakresie i umiejętności posługiwania się nimi w postępowaniu prawnym; (3) wdrożenie studentów do prawidłowej dyferencjacji słownictwa prawniczego i ogólnego w danym zakresie. Ustalono również, że strukturę semantyczną terminu „dziecko” w tekstach prawnych wyznaczają asocjacyjne subkomponenty – mikropola semantyczne „dziecko i życie”, „dziecko i ochrona”, „dziecko i zdrowie”, „dziecko i rodzina”, „dziecko i wolność”, „dziecko i godność”, „dziecko i rozwój”, „dziecko i praca”, „dziecko i dobrostan”, „dziecko i przestępczość”, „dziecko i wojna”, których werbalizatorami są nominacje syntaktyczne dziecka i odpowiadające im stereotypowe stwierdzenia, które oznaczają prawo dziecka.

Keywords: legal discourse; semantic structure of terms; legal information; associative-semantic experiment; professional competence of law students; syntactic nomination

Słowa kluczowe: dyskurs prawniczy; struktura semantyczna terminów; informacja prawna; eksperyment asocjacyjno-semantyczny; kompetencje zawodowe studentów prawa; nominacja syntaktyczna

(1) Myroslava Mamych, National University "Odessa Law Academy", Odessa, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2868-3953>

Correspondence: myroslavamiros@ukr.net

(2) Olena Shevchenko-Bitenska, National University "Odessa Law Academy", Odessa, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0845-3114>

Correspondence: shevchenkobitenskaya@gmail.com

Authors' contribution: Concept of the study: first author; data analyses: first and second author; writing the manuscript: first and second author.

The preparation of this article was self-financed by the authors.

Competing interests: The authors have declared that they have no competing interests.

Publication history: Received: 2020-10-07; Accepted: 2021-09-09; Published: 2021-12-20